

SLOVENSKÁ ČÍTANKA.

Pre nižšie gymnasia

sostavil

Emil Černý,

professor na kr. kat. vyšš. gymn. baňsko-bystrickom.

DIEL II.

MATIČNÝCH SPISOV ČÍSLO 3.

V B. Bystrici 1865.

na sklade u Eugena Krčmáryho,
matičného kníhkupca.

Extractum A. D. 2015

Mikuláš Dohnáni:

16. Trenčanská studňa.

Poviem vám povest minulých století,
Rodáci moji! z času bojov dávnych,
Ktoré už hasnú v potomka pamäti,
Bo si neváži svojich otcov slávnych.
Trenčanské rumy, slávy pozostatky,
V sebe chováte velebné pamiatky!
Polnočné ticho panuje nad vami,
Kto ho pretrhne — zatrasie múrami?

Jaké to prachy na ceste stávajú?
Jaký to dupot zďaleka zaznieva?
Z vojny sa smelí víťazi vracajú,
Už sa zďaleka zástava zachvieva.
Zápoľa víťaz i s vernou družinou
Z vojny hor' ide Povážskou Dolinou.
Premôhol Turka silnou, mocnou rukou,
Mal sebou chlapov mocných jako bukov,
Tých smelých, bystrých Slovákov z Považia,
Ktorých meč vrahov prudko tne, poráža.
I teraz Turkov vyťali do nohy,
A ktorý zostal, teraz tu ubohý
Strápený väzeň pred víťazmi kráča;
A korisť kone ledva uviesť stačia.
Ale víťaza hrdo koník vranný
Nesie už mestom — tu ľud z každej strany
Vybehá, hľadí, slávu vykrikuje,
Bohatú korisť, väzňov obdivuje:
V prosried nich útlu, milostnú postavu —
Jak tvár zastrela, sklonila si hlavu,

A smutno kráča, ondlieva a klesá,
 Jako ranená srnka v húšti lesa.
 Kto že je ona? — jedni za zpytujú;
 Škoda mladosti! — druhí zas ľutujú.
 Až kým sa záunku ohradou vysokou,
 Ktorú Zápoľa stavia od viac rokov,
 I pán i väzeň z obzoru neztratí,
 A ľud pomaly do domov sa vráti.

Pán sňať reťazi sluhovi rozkáže,
 A tento ich hneď z nôh väznov odviaže.
 Pán potom povie: aby tu postavu
 K nemu doviedol z kniežatského stavu,
 K nemu doviedol do veľkej paloty
 A druhých poslal všetkých do roboty.
 Sluha poslúchol — osobu privedie
 Do siene veľkej po slávnom obede;
 Knieža ju pojme — manželke predstaví:
 „Anjel môj drahý!“ — takto potom vraví —
 „Tu ti darujem jednu otrokyňu.
 Ochotnú, pilnú a dobrú dievčinu!“
 A v tom odtiahol záslonu z jej tvári —
 Tu po dvorane útloš, krása žiari.
 Všetci utíchli jako ju videli,
 Knieža sa usmial z obdivu veselý.
 Oči jej čierne ku zemi sklopené,
 Od studu, žiaľa slzami sperlené,
 Jako dve hviezdy za oblak ukryté,
 Haňblivo dolu k zemi sú pribité.
 V celej tvári sa blesky ukrývajú,
 Ktoré sa v zore ružovej kúpajú.
 Ty vlasy čierne k zemi sa vinúce,
 Ružové líca a slzy horúce,
 Tu celú krásu kto môže predstaviť?
 Leda by vedel anjela osláviť!
 Hedviga vľúdne Fatmu privítala,
 Čo s vlastnou dcérou tak s ňou zachádzala,
 A Fatma hodna lásky a prajnosti
 Žije, poslúcha v pokore, tichosti.

Zápoľa ďalej ohrady zdvihuje,
 Otroci robia, on sám rozkazuje.

Už pýšne hradby zhotovené stály,
 Len studňu mali vyrábať do skaly.
 Všetci vraveli: stať to bude mnoho,
 A ešte kto zná, či dač bude z toho?
 Preca na rozkaz k práci sa priberú,
 Skala nepúšťa čo jak na ňu perú.
 Za dlhé časy darmo pracovali,
 Až na ostatok všetko tak nechali.

Fatma dni smutné, noci strašné máva,
 Často sa zo sna na polnoc ztrháva.
 Minulé časy často si spomína,
 I dom otcovský, krajinu pri mori;
 Bo tam ľúbila bojovného syna,
 Za ktorým posiaľ vrelou láskou horí.
 V tom slza blisne v jej túžebnom oku,
 Lebo miláčka nevidí pri hoku. —
 Šumenie Váhu často počúvala,
 A malou rybkou byť si zažiadala,
 Že by po Váhu prišla do Dunaja,
 Z Dunaja potom do svojského kraja.
 Chcela by letieť s ľahkými oblaky
 A bystré slnca nasledovať šlaky;
 Ale ju darmo schytujú sladké sny,
 Nimi si cestu k vlasti neprekliessi.

Ku brehom Váhu cudzinci prichodia
 Z ďalekých krajov, kde sa fíky rodia.
 Že sú to Turci každý poznať môže —
 Veď jak chcú vojnu, šablá nám pomôže! —
 Turci slobodný prievod si zjednajú,
 Zrovna na zámok k pánu ponáhľajú;
 Ich príchod sluha oznámi pánovi,
 A ten ich prijať zaraz je hotový.
 Omar dnu vkročí, vážne sa pokloní —
 A s ním vyslanci — potom tak hovorí:
 „Knieža hrdinský! premôhols nás vlani,
 A preto každý pred tebou sa korí;
 Lež jak dovolíš, väznov bych vymenil,
 Vyplatiac napred čo by si zaceníl.“
 „To sa stať môže!“ odpovie Zápoľa,
 A služebníka do siene zavolá,

Vydať otrokov káže Omarovi,
 Jahnáhle oddá plat do rúk hotový.
 Turci výskajú „Allah“ Bohu k chvále.
 Všetci sa tešia či mladí či starí. —
 Do siene vstúpi Fatma nenadále.
 A jak by oleň šibol jej do tvári —
 Omar ju zazre, úraz mu prejme kosti,
 A strach sa mieša v nádeje, radosti.
 Zabudne všetko a ku Fatme skočí —
 Ktorá sklopila k zemi čierne oči.

Po dlhej chvíli Omar sa obráti,
 Stane — premýšľa — jako ju vyplatí?
 „Koľko chceš za ňu, pane! sriebra. zlata?
 A čo prináša naša zem bohatá:
 Či chceš kamene, či perly východu?
 Za čo ju pustíš so mnou na slobodu?“
 „Zadrž si zlato, srebro a kamenia,
 Lebo nepustím ju z môjho väzenia!“
 „Panovník slávny! slyš hlasu mojeho.
 V mene proroka prosím veľikého:
 Prepusti Fatmu! môj život jediný —
 Bez nej niet pre mňa radostnej hodiny.“ —
 Smelo a hrdo pozre dookola
 A pýšno povie Turkovi Zápoľa:
 „Dokiaľ z tej skaly vody nevyvedieš,
 Dotiaľ si Fatmu ztato nepovedieš.“
 Oči mládenca ohňom sa ziskrily,
 A jeho prsia nádejou ožily.
 „Sem ruku, pane, zostaň slovu stály,
 Ja ti vyvediem vodu z tejto skaly!
 Oddávam sa ti zatiaľ s mojím ľudom.
 A budeš pánom nad mojím osudom:
 Ale keď vodu zo skaly vyvediem,
 Potom si milú do domu povediem!

Šuhajci moji! — ozve sa k družine —
 Smelo do práce, veď vás plat neminie;
 Na tomto zámku dotiaľ zostaneme,
 Kým z tvrdej skaly vody nenačremo.“

Ti sa prichytia ku ťažkej robote.
 Do skaly začnú dlabáť, rúbať, sekať;

Ale to veru ide len po psote,
 Trebars pot s čela neprestáva stekať.
 Lež zas len vrcú, dlabú do tej skaly,
 A tak im preca ubýva pomaly.
 Vo dne pracujú pri božom slniečku,
 A v noci robia pri tichom mesiačku.
 Omar deň i noc k robote priziera,
 Či ešte voda z hĺbky nevyviera.
 Prejde rok celý, čo sa moria, trápä,
 A už na spodku nevidno viac chlapa.
 Prejde rok druhý, lež nik sa nesmáča,
 Bars tri rebríky na spodok nestačia.
 Prejde rok tretí — už sú tak hlboko,
 Jako od zeme k oblakom vysoko.
 Omara smútok, žiaľ a bolesť zieda,
 Vädne jak tráva, vädne a obľadá.
 „Tri roky prešli — voda nevyviera,
 Slzám a potu niet počť, niet miera.
 Ach, tvrdé, chladné necífa skaliská,
 Čo za bôľ a žiaľ moje srdce stíska!
 Bo by už holy lebo rosu daly,
 Lebo sa do dna všetky rozpukaly.
 Čo teraz počať a kam sa obrátiť?
 S haňbou bez milej domov sa navrátiť?“ —
 Tak zadumený so hradieb Trenčína
 Ku svojej vlasti žiaľny zrak napína.
 V tom hlas radostný: „Voda!“ mnohých ľudí
 Z dumy smutného Omara prebudí.
 Obzre sa, beží, dnu do studne hľadí;
 Studňa sa plní, bledá tvár sa mladí.
 Na zámok letí najdrahšiu uvítať,
 Líca jak ruže začnú im prekviatať.

Potom k pánovi trenčanského hradu
 Kročí a žiada slúbenú náhradu.
 Knieža v radosti slovu ostal verný:
 Oddal mu milú i poklad nádherný.

Nikuláš Dobnání.